

STRESZCZENIE ROZPRAWY DOKTORSKIEJ

EKONOMICZNO-SPOŁECZNE UWARUNKOWANIA DZIAŁALNOŚCI GMINNYCH SPÓŁDZIELNI „SAMOPOMOC CHŁOPSKA”

Głównym celem badań było rozpoznanie kluczowych czynników ekonomicznych i społecznych oddziałujących na działalność gminnych spółdzielni „Samopomoc Chłopska” w latach 2007-2017 w województwie mazowieckim. Realizacja celu badań wymagała przeprowadzenia studiów literaturowych oraz badań empirycznych spółdzielni nieprzerwanie funkcjonujących w okresie badawczym. Badania empiryczne obejmowały dwa etapy. Pierwszy dotyczył badań aktywności gospodarczej i obejmował lata 2007–2017. Do jej analizy wykorzystane zostały sprawozdania finansowe gminnych spółdzielni „Samopomoc Chłopska” z powyższego okresu, na które składały się: Rachunek zysków i strat, Bilans i Sprawozdanie z działalności. Kompletne dane finansowe udało się zgromadzić dla 102 spółdzielni (77,27% populacji tego typu spółdzielni w województwie mazowieckim). Analiza aktywności gospodarczej badanych spółdzielni została przeprowadzona w ramach wydzielonych grup spółdzielni. Podział populacji spółdzielni został dokonany na podstawie sumy bilansowej, przy zastosowaniu metody kwartyli. Z całej populacji badanych gminnych spółdzielni „Samopomoc Chłopska” wyodrębniono trzy grupy: Grupa I – obejmująca 25% populacji (kwartył I) o najniższym poziomie przyjętego kryterium; Grupa II – obejmująca 50 % populacji (kwartył II i III) i o średnim poziomie przyjętego kryterium, Grupa III – skupiająca 25% populacji (kwartył IV) o najwyższym poziomie przyjętego kryterium.

Spółdzielnie, z których pozyskano kompletne dane finansowe, zostały zakwalifikowane do drugiego etapu badań – badań ankietowych, które zostały przeprowadzone w roku 2017, a jako respondentów wskazano kierownictwo spółdzielni. Zwrot kwestionariusza ankiety udało się uzyskać z 44 spółdzielni.

Na podstawie przeprowadzonych badań stwierdzono między innymi, że skala, zakres działania badanych spółdzielni w okresie badawczym uległa znacznemu zmniejszeniu. Gminne Spółdzielnie „Samopomocy Chłopskiej” w województwie mazowieckim to głównie małe i średnie przedsiębiorstwa. W badanych podmiotach możemy zaobserwować spadek przychodów, zatrudnienia a także liczby członków spółdzielni. Spółdzielnie redukują podstawową działalność usługowo-handlową i sprzedają posiadany majątek. Działalność podstawowa badanych podmiotów charakteryzuje się ujemnym wynikiem finansowym.

Widoczna jest również tendencja ograniczania działalności związanej ze świadczeniem usług typowych dla rolnictwa oraz poszukiwania nowych źródeł przychodów, np. poprzez świadczenie usług, które nie należą do typowych rodzajów działalności tego typu spółdzielni.

Główne wskaźniki oraz miary efektywności ekonomiczno-finansowej nie dają wiarygodnej oceny dotyczącej sytuacji badanych spółdzielni, ponieważ jak zaznaczono w pracy, wiele spółdzielni wyprzedaje posiadany majątek, co znacznie wpływa na wartości wskaźników, a nie świadczy o ich pozytywnej sytuacji gospodarczej. Najważniejsze determinanty, wpływające na efektywność finansową, są różne w zależności od wielkości spółdzielni. Do ekonomicznych czynników różnicujących efekt działalności badanych spółdzielni należą: wysokość funduszu zasobowego, wysokość kapitałów własnych, aktywów trwałych oraz aktywów ogółem. Dodatkowo spółdzielnie uzyskujące korzystniejsze rezultaty działalności, charakteryzują się niższą liczbą członków, działają w gminach o wyższej liczbie ludności, charakteryzujących się większym współczynnikiem gęstości zaludnienia oraz wyższym wskaźnikiem przedsiębiorczości. Spółdzielnie osiągające zysk odznaczają się elastycznością i innowacyjnością działalności, dodatkowo w większym stopniu reagują na zmieniające się potrzeby konsumentów. W działalności spółdzielni widoczny jest również spadek znaczenia jej społecznej roli dla członków i lokalnego społeczeństwa.

Słowa kluczowe: spółdzielczość, spółdzielnia, spółdzielnie wiejskie, spółdzielnie „Samopomoc Chłopska”, uwarunkowania spółdzielczości.

Adam Zejda